

נראדה אור

זאת הנוכה ופרשת מקץ תשפ"ד
גליין רב שנה ד
באוד רבוה"ק מלעכוויטש קוידענו

{ שניני אור }

כבר שמונה ימים בוערת קושיית הבית יוסף, מדוע חוגגים את ימי החנוכה במשך שמונה ימים. אצלנו החסידים – שח כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א לבני הישיבה – עצומה הקושיא יותר ויותר. אלא שבעוד הבית יוסף מקשה מדוע לא חוגגים במשך שבעה ימים, לנו קשה – מאד קשה מדוע מסתיים החג לאחר שמונה ימים ואינו ממשיך עוד ועוד.

ובאם על קושיית הבית יוסף מתחדשים בכל יום ישובים נוספים, הרי שקושייתנו רק מתעצמת מיום ליום. ככל שמתקרבים לסיום החג קשה יותר מדוע הימים הנפלאים כל כך מסתיימים כה מהר. ואם כל ימי החג כך, ביום האחרון מורגש ביותר הכאב על שהחג מסתיים כבר.

מה גם שככל שלפני החג בוער בנו רצון אמיתי לנצל כראוי את ימי ההודאה וההלל, לעורר בלבנו רגש אמיתי של הודאה לה' על נפלאותיו וטובותיו, המציאות בשטח רחוקה מעט מהשאיפה הגדולה. כך שבסיום החג מורגש שברון לב על המצוה החביבה והימים המאירים שעברו מבלי שמיצינו עד תום.

האמת שהרגשה זו חשיבות גדולה יש בה. כדרך ששמעתי לאחרונה ווארט נכון שנאמר בסיום הש"ס בדברי חז"ל אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. הזוכה לשקוד על דלתות התורה ומתקדם יום יום בעוד חלקים בתורה, יתאונן תמיד שיש לו חורים בלימוד [בן חורין], כאן חסר לו חצי עמוד ושם עליו להשלים עמוד וחצי. אך זה שאינו זוכה להגות בתורה לעולם לא יתאונן על חורים בלימודו...

הרגשת שברון לב לאחר חנוכה על חורים בחג, מעידה על שאיפתנו ובקשתנו להתקשר ברוח ונפש לפנימיות ימי החנוכה, ודוקא משום כך מרגישים אנו רחוקים עדיין מלנצל אותם בשלמות.

יתר על כן – פירש פעם אדמו"ר שליט"א טעם קריאת שם היום זאת חנוכה, כדרך שאמרו הצדיקים ששברון הלב אחר קיום המצוה משלים את קיומה. בכך מתפרש לשם מה מסכמת התורה אחר חנוכת המזבח את קרבנות הנשיאים, מכיון שאחר שהקריבו בחנוכת המזבח היה לבבם נשבר שלא היה קרבנם בשלמות, ועל כך אומרת התורה זאת חנוכת המזבח – שברון לב זה הוא שהשלים את קרבנותיהם.

בדומה לכך כאשר עומדים ביום אחרון של חג הלב כמו מתמרמר על מיעוט עבודתנו בימי אורה שכאלו, הרי שמרירות זו היא המשלימה בנפשנו את הארת החג – זאת חנוכה.

אמרה יונה יהיו מזונותי מרורים כזית. הרגשת מרירות זו – כמה מתיקות יש בה...

{ דברות קודש }

קדושת עניני הרשות על ידי מצוות דרבנן

עצמו באכילה ושתיה ושאר עניני רשות, ובזה יכלול בצד הקדושה אף ענינים אלו שבגבול הצד שכנגד.

דרך העבודה הנרמז בשמות מנשה ואפרים

בעת ירד יוסף למצרים ערות הארץ והוצרך לקדש עצמו, היתה ראשית עבודתו לגדור עצמו מתאוות איסור ששרשם בצד שכנגד, ועל זה מורה שם בנו הבכור מנשה – כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, שאף בהיותו במקום תוקף הקלי' שאין נזכר בו כלל קדושת בית אביו, קידש עצמו ולא נמשך אחר טומאת מצרים.

ועוד נתגבר לקדש עצמו אף בעניני היתר ששרשם בקלי' נוגה, וע"ז קרא שם השני אפרים – כי הפרני אלקים בארץ עניי, שהרבה כח הקדושה אף בארץ עניי שאינו מן הקדושה, על ידי שעסק באופן הראוי בעניני היתר הקרובים לצד שכנגד.

אמנם בעת ברך יעקב את בני יוסף הקדים אפרים לפני מנשה, כי אף שראשית העבודה בסור מרע מעניני איסור, עיקר העבודה לקדש עצמו בעניני רשות בבחינת אפרים, כי אם יתיר לעצמו לילך אחר תאוות לבו ולא יגדור עצמו בענינים אלו, יבוא מתוך זה להכשל בעניני איסור ח"ו כאשר לא יאה בו כח לעצור בעד תאוותיו.

הכח ביד חז"ל לקדש עניני הרשות

והנה אופן השפעת הקדושה על איש יהודי הוא על ידי קיום המצוות כמטבע הברכה 'אשר קדשו במצוותי', ויש לומר כי מצוות עשה כנגד עניני עשה טוב שבצד הקדושה ומצוות לא תעשה כנגד סור מרע מעניני איסור של צד שכנגד, ותקנות חכמים שהם גדרים וסייגים למצוות התורה כנגד עניני הרשות ששרשם בקלי' נוגה שבגדר וגבול הצד שכנגד, שבקיום מצות חז"ל ממשיכים קדושה לענינים אלו.

כדאיתא בגמרא (עירובין כא): בשעה שתיקן שלמה עירובין ונטילת ידים יצתה בת קול ואמרה 'בני אם חכם לבך ישמח לבי גם אני' (משלי כג, טו), כי תקנת עירובין היא גדר וסייג בגבול רשויות השבת ומורה על קדושת הענינים שבגבול הקדושה, ועל זה יצתה בת קול ואמרה בני אם חכם לבך שממשיך בתקנתו אורו יתברך בחינת

המשך בעמוד הבא <<<

ויקרא יוסף את שם הבכור מנשה כי נשני אלקים את כל עמלי ואת כל בית אבי, ואת שם השני קרא אפרים כי הפרני אלקים בארץ עניי (מא, נא-נב).

הקשו המפרשים מה רבותא הוא שנסכח ממנו בית אביו.

במדרש (תנחומא נשא לד) עה"פ (במדבר ז, נד) 'ביום השמיני נשיא לבני מנשה גמליאל בן פהצור'. ילמדנו רבנו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מהו להדליק בה בשני, כך שנו רבותינו נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום ראשון מוסיף עליו כל שהוא ומדליקו ביום שני וכו', אבל אם הותיר ביום שמיני עושה לה מדורה בפני עצמה ומדליקה, למה כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו.

לא יאמר אדם אינו מקיים מצות זקנים הואיל ואינן מן התורה, אמר להם הקב"ה בני אין אתם רשאים לומר כך וכו' למה שאף אני מסכים על דבריהם וכו', תדע לך שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים מה כתב שם 'וישם את אפרים לפני מנשה' עשה הקטן קודם לגדול וקיים הקב"ה גזרתו אימתי בקרבנות הנשיאים שהקריב שבט אפרים תחלה וכו'.

קדושת עניני הרשות וההיתר

איתא בספ"ק (ראה דברי שלום דרוש למילה) שיש בעולם ג' חלוקות, האחד צד הקדושה שהוא שורש כל עניני תורה והמצוות, השני צד שכנגד שהוא שורש כל ענינים אסורים, והשלישי קלי' נוגה כמאמר הכתוב (יחזקאל א, ד) 'ונגה לו סביב' – שמקיף הצד שכנגד והוא שורש כל עניני הרשות וההיתר. ועבודת האדם לעסוק בעניני הרשות כרצונו יתברך באופן שתבוא הקדושה אף בקלי' נוגה שעומדת בגבול הצד שכנגד.

אף כי עיקר עסק האדם בסור מרע מכל עניני איסור ועשה טוב בתורה ומצוות, יש לו להתגבר מאד לקדש עצמו בעניני היתר ולהמשיך בזה קדושה בקלי' נוגה. כי הלא אם היה תכלית הבריאה רק עבור העסק בתורה ומצוות היה נתמלא תכליתו אף על ידי מלאכים, והטעם שברא הקב"ה בעוה"ז אדם חומרי אינו אלא כדי שיקדש

מאורי אור פרשת מקץ באור רבותינו

תוכחת יוסף הצדיק לשבטי י-ה

הם יצאו את העיר לא הרחיקו ויוסף אמר לאשר על ביתו קום רדוף אחרי האנשים והשגתם ואמרת אליהם למה שלמתם רעה תחת טובה, הלא זה אשר ישתה אדני בו וגו' (מד, ד-ה).

לכאורה תמיהה גדולה היא שיוסף יורה לומר דבר שקר שגנבו את גביע הכסף.

יש לבאר שלא היתה כונת יוסף להוכיחם על גניבת הגביע, אלא שבהיות לידת השבטים בניה של לאה על ידי רחל שמסרה לה הסימנים, א"כ אף אחר כל החשבונות שנחלקו השבטים על יוסף, היה להם לרחם עליו מתוך הכרת הטוב לאמו.

זהו מה שאמר יוסף ואמרת אליהם למה שלמתם רעה תחת טובה, שלא נתכוין על גניבת הגביע כאשר באמת לא נזכר בדבריו מענין הגביע. רק אח"כ בדברי השבטים (ש, ט) 'ואיך נגנוב מבית אדוניך כסף או זהב, אלא על מה שהרעו לו תחת הטובה במסירת הסימנים על ידי אמו.

ועל זה אמר 'הלא זה אשר ישתה אדני בו, הלא אותיות לאה - ו מה שילדה לאה ששה שבטים אינו אלא על ידי מסירת הסימנים על ידי רחל, זה מספר י"ב כי באמת היו כל י"ב שבטים צריכים לצאת מרחל על ידי אשר ישתה אדני בו שתהא היא לבדה אשת יעקב.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מקץ הנוכה - תשע"ה, קידושא רבא

מי שהשלים ימיו

ויהי מקץ שנתים ימים (מא, א).

הה"צ איש אלקים קדוש וברוך ממעזבו זצלה"ה סיפר מעשה נוראה, כי בעיר אחת היה איש אחד אברך אב בחכמה ורך בשנים, והאי טוב עלם הלך לעולמו בימי עלומיו. ועוד היה שם איש אחד זקן ובא בימים, וכל ימיו לא מש מתוך אהלה של תורה. ויהי כי נשלמו שנותיו מיום ליום ושבק לכל ישראל חיים ועזב עמו לאנחות והוא הלך למנוחות, בא צדיק זה לבית מלונו וירא כי האברך מעירו אשר נפטר זה כמה שנים היה במעלה היותר עליונה מהזקן אשר לא כביר עלה השמימה. והיטב חרה לו על המעשה הזאת וישאל את הדין הלוז לפני בית דין שלמעלה ושתקו ולא ידעו מה לענות עלי המשפט הלוז, כי טען ואמר חלילה לך השופט כל הארץ לא יעשה משפט, למה זה איש אשר מילא כריסו בש"ס ופוסקים וגם בנסתר יגע את עצמו למה יורידו מדריגתו מהאברך אשר לא שימש כל צרכו.

ואולם האברך הנ"ל כל ימיו לא ראה פני השוק ולא מש מתוך האוהלה אהלה של תורה ועבודה שבלב זו תפלה והזקן הנ"ל לא מילא כל ימיו בתורה ועבודה רק גם במסחר שלח ידו, עדי כי עשו חשבון שעלו שנותיו של האברך הנ"ל שהקדיש כל ימיו יותר מזקן החסיד הלוז אשר גם במסחר לא בחל נפשו. ויביאו את הדבר לפני אלקים שופט צדק ודיין אמת, ענה הקב"ה ואמר הלא הדין מפורש בתה"ק בסדר 'ויהי מקץ שנתים ימים, היינו בהסוף הוא אחר מות האדם הגדול הבא בחשבון ימיו ושנותיו, אזי יוכל להיות כי גם שנתים היינו כי כל שנותיו של האדם לו גם אם גדול הוא, יהיו רק ימים למספר כי מי יודע איזה יום מהימים יוכשר לעבודה, וסרה תלונות הזקן ושולם על ישראל.

שמועיות טובות (ורשה תר"ג) ג.

לאסוף כח משנות השבע לשנות הרעב

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישיתוהו על ארץ מצרים (מא, ב).

הקשו המפרשים מה ראה יוסף הצדיק ליתן עצות לפרעה כאשר לא נתבקש אלא לפתור החלום.

וברש"י פירש עה"פ (מא, ה) 'ואין פותר אותם לפרעה, פותרים היו אותם אבל לא לפרעה כו', שהיו אומרים שבע בנות אתה מוליד שבע בנות אתה קובר. כי הבין פרעה שחלומו של מלך ודאי אינו מורה על ענין הנוגע לו לבדו כי אם לכל הנמצאים במדינת מלכותו בכדי שיתן דעתו לתקן הדבר בהיותו מלך עליהם. לכך אמר לו יוסף 'ועתה ירא פרעה' וגו', כי הוא חלק מפתרון החלום שעבור זה הראוהו זאת בהיותו מלך מצרים.

בעבודת ישראל איתא שחלום פרעה שנכתב בתורה ודאי יש בו מוסר לעבודת הבורא. ויש לבאר כי בעבודת איש יהודי יש זמנים שמרגיש טעם וחיות בעבודתו בחינת שנות השובע ויש זמנים שנצרך להתייגע בעבודתו ללא הרגשת אהבה וקירבה בחינת שנות הרעב. ואחר שעוברים ימי הגדלות ובא לימי הקטנות יכול ח"ו ליפול ממדרגתו עד אשר לא נודע כי באו אל קרבנה בלא שום רושם מימי הגדלות ח"ו.

על זאת אמר יוסף שהעצה 'ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם' וגו', שינהג בחכמה לחיזוק כוחות נפשו בזמני השובע וע"ז זה לא יפול ויאבד ממדרגתו בימי הרעב. והיה הממונה לכך יוסף הצדיק, כי ע"י שמקדש עצמו בקדושת יוסף שלא להמשך אחר עניני החומר, ומתייגע שיהא אוכל בערים ושמו נשומר שלא יתגשם בעניני אכילה, יוכל להחזיק בדבקותו בהש"ת אף בשנות הרעב.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, מקץ תשפ"א, ליל שבת

יעקב אבינו שאל רק בעת שהיה נוגע למעשה

ויאמר ישראל למה הרעותם לי להגיד לאיש העוד לכם אח (מג, ו).

הטעם שלא שאל זה יעקב לבניו בעת שבו ממצרים ואמרו לו שאמרו ליוסף שיש להם עוד אח קטן שנמצא עם אביהם, רק אחר כך בעת התגבר הרעב והיו צריכים לירד למצרים. כי מתחלה לא היה זה נוגע למעשה ומה לו לשאול להם על זאת, רק אחר כך בעת שהוצרך לשלוח עמם את בנימין רצה לברר הדברים כדי לידע היאך לנהוג עתה.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

העלאת העולם הגשמי לקדושה

הנה יוסף ציוה לתת כסף איש בפי אמתחתו (מד, א). ונראה לומר דהנה השבטים הקדושים בטלו מנפשם כל התאוות הגשמיות, כעת כשבאו ליוסף. ולזה ציוה יוסף לתת 'כסף' הוא לשון תאוה 'איש בפי אמתחתו' - אמתחתו רומז לגוף האדם, וזה בפי אמתחתו שיתאוו תאוה לאכילה ושאר דברים גשמיים כדי שיתקנו הניצוצות. על דרך שכתבו ספרים הק' על פסוק 'רעבים גם צמאים' בשם הבעש"ט ז"ל.

מרן אדמו"ר מוהר"ר זי"ע

חכמה אף לענינים שאינם בצד הקדושה ישמח לבי גם אני.

זהו ענין מצות נר חנוכה כדאיתא בספה"ק שנמשך אור הנרות אף למקומות שפלים ביותר ומעלה כל עניני עוה"ז ותאוות החומר לקדושה. וע"ז אמרו בגמרא (שבת כג.) על נר חנוכה והיכן צונו, כלומר היכן מצינו שיש לחז"ל הכח להאיר בתקנותיהם במקומות הרחוקים מהקדושה כאשר מאיר על ידי נר חנוכה הענינים השייכים לקלי נוגה. רב אויא אמר מ'לא תסור' רב נחמיה אמר 'שאל אביך ויגדך' וגו', שמכתובים אלו נלמד שיש כח בידי חז"ל לתקן גדרים וסייגים שעל ידם נמשך אור ה' וקדושתו אף במקומות שבגדר וגבול הקדושה.

הארת נר חנוכה לעסוק בקדושה בעניני העולם

זהו כונת דברי המדרש נר חנוכה שהותיר בה שמן ביום שמיני עושה לה מדורה בפני עצמה ומדליקה, למה כיון שהוקצה למצוה אסור להשתמש ממנו. שבכח מצות נר חנוכה נמשך אור וקדושה אף בענינים שלא בגדר הקדושה עד שאסור להשתמש ממנו, ומורה אף על כל עניני הרשות שמתקדשים על ידי נר חנוכה ומעתה יש באדם כח לעסוק בהם בקדושה כרצונו יתברך בלא שימשך אחר תאוות לבו.

לא יאמר אדם איני מקיים מצות זקנים הואיל ואיני מן התורה, שכיון שאיני מן התורה אין בהם כח להמשיך קדושה בעניני עוה"ז. אמר להם הקב"ה בני אין אתם רשאים לומר וכו' למה שאף אני מסכים על דבריהם. כלומר שהבורא יתברך נותן בידם הכח לתקן תקנות להמשיך קדושה במקומות הנמוכים.

תדע לך שהרי יעקב בשעה שברך מנשה ואפרים מה כתיב שם 'וישם את אפרים לפני מנשה, כי הקדמת אפרים למנשה היתה בכונה לתקן ולקדש עניני העולם השייכים לקלי נוגה, כאשר נקרא אפרים 'כי הפרני אלקים בארץ עניי' שהוא ריבוי הקדושה אף במקומות שבגבול הקדושה. וקיים הקב"ה גזירתו אימתי בקרבנות הנשיאים, ומזה נראה שנתן הקב"ה כח בידם להמשיך קדושה בעניני הרשות, וכן בנר חנוכה שהיא מצות זקנים מתקדשים ענינים אלו וביכולת האדם לעסוק בהם באופן הראוי.

יעזור השם יתברך שישאר בנו רושם מימי החנוכה וכידוע ממרן הקדוש מקארלין זי"ע בענין הרושם הנעשה מנרות חנוכה, ונזכה לקדש עצמנו בעסקנו בכל עניני העולם ולכל ההשפעות טובות בגשמיות וברוחניות ולביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

מקץ - אחר הנוכה תשפ"א, רעוא דרעיון

זאת חנוכה – חזתם האמונה בנפשות ישראל

'גבורים ביד חלשים רבים ביד מעטים', עדיין אין הנס בגילוי לגמרי.

ואפילו נס פך השמן לא היה בדרך שנברא שמן יש מאין וכדו', רק ששרתה ברכה בשמן הקיים מה שכבר נמצא בכל הדורות, וכבר אמרו חז"ל (בבא מציעא מב.) הבא למוד גרנו אומר יהי רצון שתשרה ברכה בכרי הזה, והוא נס בדרך שמולבש יותר בהסתר הטבע. כי אחר שנחלש אצלם הכרת הנהגת הבורא בניסים הנסתרים שבדרך הטבע מכח נסים הנגלים שביציאת מצרים, עשה עמהם הקב"ה בכח מסירות נפשם נסים המלווים יותר בהסתר הטבע, לגלות שהנהגת הטבע גופא היא נס ופלא מאיתו יתברך.

הנהגה זו שנתגלה כבודו יתברך בתוך הטבע היא הנהגה דלעתיד – 'מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים' (ישעיה יא ט) ואף בהסתר הטבע יתגלה אלקותו יתברך. ובהדלקת הנרות בימי החנוכה נמשך מהארת ימות המשיח כמאמר הכתוב (תהלים קלב, ז) 'ערכת ימי למשיחי', וכדאיתא ממון מוהר"י ז"ע מצות שמונת ימי חנוכה ר"ת משיח. ותכלית הנס להאיר לישראל מאורו של משיח בחשכת הגלות עד זמן הגאולה, שאף אם יהא טבע העולם תקיף ביותר ויתגברו עליהם נסיונות, יאירו נרות החנוכה חשכת הטבע עד הגאולה השלמה ועד בכלל.

זאת חנוכה – תפילין של ימי החנוכה

זהו ענין יום זאת חנוכה שלא נעשה בו נס בפך השמן אחר שכבר נתמלא הפך מאתמול כנ"ל, כי בשבע ימים הראשונים האיר לישראל הנס בתוך הטבע, אמנם תכלית הארת הנס שישאר רושם האמונה בנפשם אף לאחר זמן, וזה נעשה ביום זאת חנוכה שחתם בנפשם הארת הנס להאיר אף בעת שכבר אין רואים הנס. וכדרך התפילין המעוררים באיש יהודי הארת ניסי יציאת מצרים בכל זמן, כן יום זאת חנוכה הוא בחינת התפילין של ימי החנוכה, שבו נרשם אור האמונה בנפשות ישראל אף אחר חנוכה לכל ימות השנה.

בזה יבואר מנהג רבוה"ק שכל מעשיהם היו ברוח הקודש, לומר ביום זאת חנוכה אחר הדלקת הנרות הנוסח שאומרים אחר הנחת תפילין, 'ומחמתך א-ל עליון וכו' ופסוקי 'וארשתך'. כי כאשר על ידי התפילין נמשך דעת ומוחין דקדושה בחינת חיים, כן נשפע ביום זאת חנוכה וארשתך לי לעולם, וארשתך לי באמונה, שנותר רושם האמונה והדבקות לעולם.

המשך בעמוד הבא <<<

לכך אין מניחים תפילין בשבת ויו"ט, כי המה זכר ליציאת מצרים ושבת היא אף זכר למעשה בראשית, ובקדושתם נתעורר בנפשות ישראל אמונת בריאת העולם וניסי יציאת מצרים יותר משנתעורר בהנחת תפילין. ומנהגנו כדעת הפוסקים שאף בחוה"מ אין מניחים תפילין, כי אף בחוה"מ פסח וסוכות מתעורר ניסי יציאת מצרים. ואם יניחו בהם תפילין, הוא זלזול ביו"ט כאילו אין מקבלין הארת היו"ט שמאיר בנפשות ישראל אלקותו יתברך הנתגלה בניסי יציאת מצרים.

התגברות היונים להשכיח האמונה מישראל

כן היה מעת צאת ישראל ממצרים עד אמצע תקופת בית שני שהאיר בישראל האמונה בהנהגת הבורא, עד שבאו היונים והתגברו להשכיח מישראל ניסי יציאת מצרים ולהחשיך עיניהם שלא יאמינו בהנהגת הבורא וכי אין שום פרט בבריאה שאינו בהנהגתו יתברך. ולכך גזרו עליהם שלא יעסקו בתורה ומצוות המאירים אמונתו יתברך בנפשות ישראל.

ולכונה זו גזרו על השבת ועל קידוש החודש שהוא ענין קביעות המועדים, כי המה זכר ליציאת מצרים כאשר חובה היא להזכיר בקידוש. וכן בקשו לעקור מישראל מצות תפילין כנרמז בנאמר (תפילת ועל הניסים) ולהעבירם מחוקי רצונך (ראה דרשות חתם סופר חנוכה תקצ"ג סג) ומורה על מצות תפילין שנקראת חוק (עירובין צו.), כי התפילין מעוררים רושם אמונת יציאת מצרים והיה כל רצונם שישקעו בתאוות עוה"ז והנהגת הטבע, ולא יאמינו שהבורא יתברך מנהיגם בכל צעד ושעל.

ניסי חנוכה – גילוי בתוך הטבע

והנה באותו זמן כבר לא היו ישראל ראויים לניסים נגלים שיאירו בנפשם אמונת ה' כאשר נעשה ביציאת מצרים, כדאיתא בגמרא (ברכות ד.) ראויים היו ישראל שיעשה להם נס בימי עזרא [שיכנסו לארץ ישראל בניסים גלויים], כדרך שנעשה להם בימי יהושע אלא שגרם החטא. אמנם בזכות מתתיהו כהן גדול ובניו שמסרו נפשם על מצות ה' שלא תשתכח האמונה בהשגחת הבורא בעולם, ריחם הקב"ה על עמו ועשה להם נס ונגלה אור חדש שלא נתגלה עד עתה.

כי ניסי מצרים היו ניסים נגלים ועל ידם באו לאמונה בניסים הנסתרים שהוא כל הנהגת הטבע, אבל בעת ההיא עשה הקב"ה ניסים שאינם בגילוי כל כך. כענין נס הנצחון שהיה מקום להלבישו בדרכי הטבע מאחר שנעשה על ידי מלחמה, אף שהיה הנצחון בדרך נס –

ידועה קושיית הבית יוסף (אורח סימן תרע) מה טעם קבעו שמונת ימי חנוכה, הלא היה בפך השמן די להדלקת יום אחד וא"כ ביום הראשון לא היה נס. ואחד מתירוצי הבית יוסף שבעת הוריקו השמן מהפך למנורה נתמלא מיד הפך וא"כ היה הנס כבר ביום הראשון. אמנם בפרי חדש מקשה שלפי זה ביום שמיני לא היה נס, כי כבר נתמלא פך השמן ביום הקודם.

גילוי אמונת ה' בניסי יציאת מצרים

יש לבאר דידועים דברי הרמב"ן סוף פרשת בא ובקדושת לוי מביא דבריו כמה פעמים, שהבורא יתברך ברא את העולם באופן שתהא הנהגתו בדרך הטבע, בכדי שאף בטבע יכירו כח מלכותו וידעו כי בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ, ומה טעם במצרים שינה הקב"ה דרכי הטבע בכל האותות והמופתים שעשה במצרים ובים סוף – והנה זה היה פשיטא לראשונים שלא נעשו ניסי מצרים רק כדי להוציא ישראל משם, כי עבור זה הרבה דרכים למקום, ובודאי מלבד גאולת ישראל ממצרים טעם גדול יש בניסים שנעשו שם.

מבאר הרמב"ן כיון שהיו באומות העולם שאחזו שאף שברא הקב"ה את העולם, אח"כ עזב את הארץ למקרים ואינו משגיח עליו, ובפרט במצרים היתה בתוקף מאד קלי' זו. לכך הראה הקב"ה אותות ומופתים לעין כל, כפי שבקריעת ים סוף 'צבצבו כמו נד נזולים' ועמדו המים בגובה מאד עד שנראה ממרחק לאומות העולם – 'שמעו עמים ירגזו'.

ובראות הכל שהבורא יתברך משנה הטבע כרצונו, הכירו שכל דרכי הטבע הם בהשגחת הבורא והנהגתו, אלא שרצונו היותר תמידי להנהיג העולם בלבושי הטבע. ואף אם דבר רגיל הוא בטבע העולם שמי הים עומדים במקומם, אין זה אלא ברצונו יתברך אשר לו הים והוא עשהו ויבשת ידיו יצרו והוא מנהיג הכל.

זכירת ניסי מצרים בהנחת תפילין

אמנם כיון שלא יעשה הקב"ה בכל דור ניסים לעיני כל מין וכופר, צוה הקב"ה לעמו ישראל להניח תפילין שכתוב בהם 'בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים', ובהנחתם יש לכיון לזכור ניסים ונפלאות שעשה עמנו בהוציאנו ממצרים. ועל ידי הנחתם נתעורר באיש יהודי רושם האמונה של האותות והמופתים במצרים, ונמשך לו דעת להתבונן שלא רק הנסים הנגלים שלא בדרך הטבע הם בהנהגת הבורא, אלא אף הנהגת הטבע מדי יום ביומו הם ניסים נסתרים מאיתו ית'.

המשכת בחינת חיים באמירת נשמת

לכונה זו אומרים 'נשמת' בליל זאת חנוכה דאיתא באריז"ל (שער הכונות תפילת שחרית ביום השבת) שאומרים בשבת נשמת תמורת הנחת תפילין, שבאמירתה ממשיכים קדושה וחיים בחינת תפילין שנקראים חיי המלך, כי תפילין של ראש יש בהם ג' שמות א-היה הוי"ה א-היה גימטריא חיים, והוא גימטריא נשמת כל חי ובאמירתה בשבת נמשך בחינת החיים.

והרמז בזה בדרך העבודה שבהנחת תפילין ממשיך על עצמו בחינת א-היה שמורה על שאף שעד עתה לא היה בי הרגש האמונה כל כך בתוקף מעתה אהיה חי בבהירות האמונה, ובזה נתעורר בחינת הוי"ה האמונה שהבורא יתברך היה הוה ויהיה ומשיג בהשגחה פרטית, ואמונה זו לא תהא עתה בעת הנחת תפילין בלבד, אלא תמשיך להאיר ואהיה חי עמה עד עת הנחת תפילין של יום המחר.

וכן הוא בחינת החיים שנמשך בנשמת כל חי שאומרים אף בזאת חנוכה, ובדרך זו מסיימים אמירת 'שיר המעלות' בתיבות 'חיים עד העולם', חיים גימטריא ג' שמות אלו, כי יום זה הוא בחינת התפילין של חנוכה שנחתם רושם האמונה בנפשות ישראל.

חותם אור החנוכה עד לשנה הבאה

וכדרך החותם הנעשה ביוהכ"פ והושענא רבא שהוא בשם א-היה ולכונה זו קורין משנה תורה, שאף בעבור הימים הקדושים נשאר הרושם לכל ימות השנה - בחינת 'שימני כחותם על לבך' (שיר השירים ח, 1) שעל זה מורה שם א-היה. כן ביום זאת חנוכה נחתם אור החנוכה בנפשות ישראל עד לימי החנוכה בשנה האחרת, שיחיו באמונה בהשגחה פרטית ובהרגשה שהבורא יתברך מנהיג העולם, וממילא יהיו כל דרכיהם ומעשיהם בקבלת עול מלכות שמים.

לכן אמרו בגמרא (שבת כא:) לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה, כי נס המאיר רק בזמן שנעשה הנס ואינו משאיר רושם לכל ימות השנה, אף אם נתעורר האור בכל שנה אינו נקבע ליום טוב. לכן רק בעת שראו לשנה אחרת שבמשך כל השנה חיו באור האמונה שזכו בחנוכה ובזאת חנוכה, קבעום ועשאוים ימים טובים.

כנתה אין זקוק לה כי נשאר הרושם

בזה יבוארו דברי הגמרא (שם) אמר רב פתילות ושמיים וכו' אמר רבי ירמיה מאי טעמא דרב קסבר כנתה אין זקוק לה ואסור להשתמש לאורה, אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי ירמיה ולא קיבלה כי אתא רבין

אמרו רבנן קמיה דאביי משמיה דרבי יוחנן וקיבלה, אמר אי זכאי גמירתייה לשמעתייה מעיקרא והא גמרא נפקא מינה לגירסא דינקותא. פירש"י גירסא דינקותא מתקיים יותר משל זקנה.

הטעם שכנתה אין זקוק לה כי נר החנוכה עושה רושם בנפשו עד שאף אחר שכנתה הנר אין הרושם מסתלק, והוא על ידי שאסור להשתמש לאורה כדמשמע במסכת סופרים (כ, ו; וראה שו"ת בנין שלמה תיקונים והוספות י) שאסור להשתמש לאורה מחמת שיש בה קדושת המנורה, ומתוך גודל קדושת הנר נשפע ביהודי אמונה ודבקות בהשם יתברך לאורך זמן. על זה אמר אביי אי זכאי וכו' למאי נפקא מינה לגירסא דינקותא, שהחותם שנעשה בשנות הנעורים משפיע ביותר לשנים אחריהם.

בספה"ק איתא שימי החנוכה ונרות חנוכה מסוגלים לכל הישועות, כי נשפע האור אף במקומות שאין המקטרגים מניחים בכל השנה לבוא שם האור, לא תאונה אליך רעה ונגע לא יקרב באהלך, ואזי נשפע אור תורה אור אהבת ה' ויראתו ואור אהבת תורה ומצוות, וכל חסדים ורחמים הנצרך לישראל בכלל ובפרט. יעזור השם יתברך שנזכה להתכונן לאורו של מלך המשיח ונזכה לבנין ביהמ"ק ושם נדליק המנורה על ידי כהניך הקדושים במהרה בימינו.

לי"ל זאת חנוכה, תשפ"ג

מעלת יום זאת חנוכה

החותם מהימים הקדושים לטובה. ולא עוד אלא שעל ידי שמתגלה בישראל בנר חנוכה גודל חביבות למצות ה' ונראה עוצם דבקותם בהשם יתברך, נמתק הכל ונחתמים לשפע טובה וברכה בגשמיות וברוחניות.

ונרמז בכתוב (ק"ח, ה) מן המצר קראתי י-ה ענני במרחב י-ה, מן המצר קראתי י-ה - רומז על תקיעת שופר שתוקעין מצד הקצר (ראה ראש השנה ג ד) ומורה על תפלות ישראל בימי הדין להכתב ולהיחתם לחיים טובים. 'ענני במרחב י-ה' - מרחב גימטריא נר, ומורה על גודל יחוד ודבקות ישראל באביהם שבשמים בהדלקת נר חנוכה, שעל ידי זה נענים תפלותיהם ונמשך עליהם רחמים וחסדים בכל הענינים.

כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, זאת חנוכה, תשפ"ג

זאת חנוכה התעוררות לביאת המשיח

הנה הלילה הזאת ויום מחר נקראים בשם זאת חנוכה. ולהבין הענין, נראה על פי אשר כבר אמרנו כי בחנוכה מתחיל ההארה מביאת משיח צדקנו, וזה שאמרו ז"ל (סנהדרין יג.) ב' אלפים ימות המשיח. ונראה לומר כי זה רומז על שמונת ימי חנוכה, כי שמונה פעמים נר בגימטריא שני אלפים. וזה ימות המשיח, כי בחנוכה מתחלת ההארה לביאת משיח צדקנו. ולזה ירמזו זאת חנוכה, כי כל יום מימי חנוכה מרמז על ר"ן שנה מהשני אלפים שנה של ימות המשיח, ואילו זכינו היה בא בשנים הראשונות של השני אלפים, אבל בעונותינו הרבים יצאו כמה וכמה, אבל על כל פנים יבא א"ה קודם הר"ן שנה האחרונים, שהמה מרומזים בזאת חנוכה.

וזהו 'בזאת יבא אהרן אל הקודש' (ויקרא טו, ג), היינו בהר"ן שנה האחרונים שהמה נגד זאת חנוכה בודאי יבא אהרן. וזהו מה שכתוב (ויקרא כו, מד) 'ואף גם זאת וגו' לא מאסתים ולא געלתים לכלותם וכו' כי אני ה' אלקיכם, כ"י אני בגימטריא בחנוכה, כי באמת בכל יום נחכה לו שיבוא, וגם משיח בעצמו מחכה גם כן ליום המקווה שיבא ויגאלנו כידוע מחז"ל.

עוד ירמזו זאת חנוכה, על פי הידוע כי זאת רומז להתכללות של הטבע ולמעלה מהטבע, כי ז' רומז לדרך הטבע שהוא מתנהג על פי הילוך הז' כוכבי לכת, וא-ת מרמז להנהגת העולם למעלה מדרך הטבע על פי רצון השי"ת, והצדיקים מקיימים את התורה שיש בה כ"ב אותיות מא' עד ת'. לכן זאת רומז להתכללות דרך הטבע ולמעלה מהטבע כידוע מספה"ק, ובאמת הכל אחד אלא שאין אנו מבינים זאת, ובביאת משיח צדקנו אז נראה ונדע ונכיר כי הכל אחד ויתגלה זאת. ולכן נקרא היום הזה זאת חנוכה.

וזהו שאמר הכתוב (איכה ג, כא) 'זאת אשיב אל לבי', היינו אימת יהיה זאת - שיכירו כולם שהטבע ולמעלה מדרך הטבע הכל אחד וגם הטבע הוא בהנהגת ה' לבדו, על זה אמר 'על כן אוחיל לו', רומז לביאת משיח צדקנו, שההארה מביאתו מתחלת בחנוכה שמדליקין ל"ו נרות, וזה 'על כן אוחיל לו', והעיקר הוא בזאת חנוכה כנ"ל.

מרן אדמו"ר מוה"ר זי"ע (לי"ל זאת חנוכה תיע"י)

גמר החותם לטובה

הצדיקים המשיכו רחמים על ישראל ואמרו שעד זאת חנוכה עדיין יכולים לעורר רחמים ולפעול שיהא גמר

הגליון נרבת

הרה"ג ר' אברהם יהושע העשיל ערליך שליט"א
לרגל שמחת לכו בהולדת בתו למזל טוב
יוכה לגילה לתורה ולחופה ולמעשים טובים